

Miljøjournalen

NR. 6 • 2007

50 insekter, planter og pattedyr

Klimaets første ofre

15 busslinjer kan forbys

Overser miljølover

Må rydde opp • 3
 Kan forby 15 busslinjer • 4
 16 av 18 med ftalater • 6
 40 dager fengsel • 7
 Strid om Hønefoss-tog • 7
 Klimaforlik til høsten? • 8
 — Vær utro! • 8
 Ønsker klimaminister • 9
 Somler med klesvask • 10
 1000 barn i parade • 10
 Tema: Konsekvenser av klima-
 endringer
 Arter trues • 12
 — Finnes ikke virkemidler • 14
 Mer eller mindre skog? • 15
 Raskere ismelting • 16
 Bred forskning • 17
 Havet blir surere • 18
 Ti år med miljøpris • 22
 Verner sommerfugl • 24

Miljøjournalen

FUNGERENDE REDAKTØR:
 Kristian Skjellum Aas | Tlf. 23 10 96 08
 ka@naturvern.no

REDAKSJON:
 Tor Bjarne Christensen | Tlf. 23 10 96 06
 tbc@naturvern.no
 Jon Bjartnes | Tlf. 23 10 96 07
 jbb@naturvern.no

ADRESSE:
 Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo
 Telefon: 23 10 96 10
 Telefaks: 23 10 96 11
 E-post: redaksjonen@naturvern.no
 Nett: www.miljojournalen.no

FORSIDEFOTO:
 Blåbånd-vannymfe. Foto: JC Schou/Biopix

ABONNEMENT:
 320 kroner per år (privat)
 700 kroner per år (bedrifter)

ANNONSER:
 HS Media | Tlf. 62 94 10 30,
 faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund

TRYKK: Gan Grafisk

NESTE UTGAVE: AUGUST 2007

Trykket på papir produsert av drikkekar-
 tonger i Norge.
 Mer informasjon: www.hippo.no

Fagpressen

OPPLACSKONTROLLERT

Smuglet slanger i videokassetter

Miljøinspektører i Sør-Afrika fikk seg en overraskelse da de undersøkte en mistenkelig pakke nylig. Ti giftslanger var gjemt i videokassett-esker.

Pakken som var sendt fra Tsjekkia inneholdt levende kobraer, arabiske vipere og australske taipaner, kjent som verdens giftigste slange.

Var uten motgift

— Alle slangene er giftige, og det finnes ikke noen tilgjengelig motgift i Sør-Afrika, uttaler miljømyndighetene i delstaten Gauteng-provinsen, ifølge nyhetsbyrået Reuters.

Saken er nå under etterforskning i Sør-Afrika med medvirkning fra myndigheter i Tsjekkia og Australia.

Kunne endt tragisk

— En potensiell dødelig tragedie har blitt unngått. Man kan lett fore-

stille seg hva som ville skjedd hvis den skrøpelige beholderen hadde gått i stykker og slangene hadde sluppet fri, sier Khabisi Mosunkutu, miljøvernssjef i Gauteng.

Slangene er nå i trygg forvaring iden zoologiske hagen i Pretoria

Forurensning gjør Taj Mahal gul

Taj Mahal (Foto: Photos.com)

Til tross for iherdig innsats fra indiske myndigheter er luftforurensning i ferd med å farge Taj Mahal gul.

Taj Mahal er bygget av hvit marmor og regnes som et av verdens underverkener. Monumentet, som ble bygget av av Shah Jahan over hans yndlingskone Mumtaz Mahal, ligger i byen Agra, nord i India. Myndighetene har gjort flere forsøk på å holde området rundt

byggverket forurensningsfritt, men til liten nytte. Nå vurderer komiteen for transport, turisme og kultur å foreskrive en behandling med leire for de gulnende veggene, slik at Taj Mahal igjen kan skinne som en hvitbleknet tanngard.

Smuglet 2000 skilpadder og papegøyer

En mann fra Usbekistan ble nylig pågrepet da han forsøkte å smugle tusen skilpadder og tusen papegøyer, kanarifugler, påfugler og duer inn i Kasakhstan.

Han er ikke den første. Store antall sjeldne dyrearter smugles ut av Asia for å selges i Vesten. Kasakhstanske myndigheter ber nå dyrever- og miljøvernorganisasjoner om hjelp til å ta hånd om dyrene. Mange dør før de kan bli overført til en zoologisk hage.

-- Vi har alle forutsetninger for å holde mennesker i varetekt, men det står ingenting i lovverket om håndtering av beslaglagte dyr, sier Bagdat Kozhakhmetov, talsmann for innenriksdepartementet, ifølge Nyhetsbyrået Reuters.

Skilpadde. (Foto: Photos.com)

Bryr seg ikke om miljølover

(Foto: Don Wilkie / iStockphoto.com)

Norske bedrifter har langt igjen før de har ryddet opp i eget hus. Rutinene er dårlige i mange bransjer som håndterer til dels svært farlige stoffer.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

— Det mest alvorlige er at innen enkelte bransjer og områder synes ikke antallet brudd på miljølovgivingen å gå med, selv om de har vært kontrollert i år etter år. Enkelte bedrifter skjønner ikke hva miljølovgivingen krever av dem, mens andre ikke bryr seg om SFT, og tar oss ikke alvorlig nok, sier avdelingsdirektør Øyvind Schreiner i miljøoppfølgingsavdelingen hos Statens forurensningstilsyn (SFT).

Feilmerking over en lav sko

Blant importører og produsenter av kjemikalier var det opp mot 75 prosent av bedriftene som hadde lovbrudd. De fleste bruddene gikk på feilaktig merking, manglende deklarasjon til Produktregisteret og manglende internkontroll. Selv om dette dreier seg om "papirarbeid", kan det føre til at giftige stoffer havner i naturen fordi feilmerking kan villedde noen til å

tro at stoffet er harmløst.

Det samme problemet fant man med bilpleiemidler. 10 av 14 produkter var feilmerket. I tillegg har bilbransjen vært lite flinke til å følge opp nye krav om faremerking.

— Det er fryktelig mange importører av kjemikalier og produkter som kan inneholde miljøgifter, og vi rekker ikke over alle. Vi må velge et representativt utvalg av bedriftene, og har innledet et samarbeid med Statistisk sentralbyrå for å hjelpe oss med utvelgelsen, sier Schreiner.

Farlig avfall håndteres dårlig

— Bedrifter som håndterer farlig avfall og importører av ulike kjemikalier og produkter som inneholder miljøgifter er blant de som i minst grad følger opp regelverket, sier Schreiner.

Blant mindre industribedrifter og verksteder som håndterer farlig avfall fant SFT at 45 prosent av disse ikke lagret avfallet på en forsvarlig måte. Halvparten man-

glet skriftlige rutiner for hvordan avfallet skal håndteres. 65 prosent hadde ikke vurdert muligheten for å bytte ut de farlige stoffene med mindre farlige stoffer, noe de er pålagt å gjøre.

Å levere det farlige avfallet til behandling er heller ikke sikkert. SFT fant i gjennomsnitt fire avvik per bedrift hos ni kontrollerte behandlingsanlegg for farlig avfall. De skriver at det er vanskelig å se noen positiv utvikling, selv hos virksomheter som forholdsvis nylig hadde blitt kontrollert. Hos anlegg for mottak og mellomlagring av farlig avfall fant SFT lovbrudd hos 74 prosent av de kontrollerte anleggene.

Skipsverft og tankanlegg verstinger

Situasjonen er heller ikke god langs sjøen. Av 84 kontrollerte skipsverft og slipper fant SFT brudd på regelverket hos 80 av disse. Ved tankanlegg var det ikke et eneste anlegg som oppfylte alle kravene i miljølovgivingen.

Noe bedre har situasjonen blitt for PCB-holdige vinduer. For fire år siden ble bare 15 prosent av alle kasserte vinduer levert til godkjent behandling. Tallet er langt høyere i dag, og i fjor ble det samlet inn ti prosent flere PCB-holdige vinduer enn antallet som ble beregnet kassert. Likevel er det 36 prosent av de kontrollerte glassmestrene som ikke har gode nok rutiner for håndtering av rutene, og 23 prosent kjenner ikke til at PCB-holdige ruter skal merkes.

— Lovverket er komplisert, men vi gjør mye for at det skal være enkelt for bedriftene å sette seg inn i hva som kreves. Blant annet vil vi satse på nettstedet regelhjelpe.no, sier Schreiner.

NOFO

Norsk Oljevernforening
For Operatørselskap
www.nof.no

Leder

Ærlig talt,
Jens!

Det tar seg dårlig ut når det er Aftenposten som må sørge for å offentliggjøre myndighetenes liste over

hvilke klimakutt som kan gjøres i Norge. Etter mange års klimataushet fra Arbeiderpartiet var det forfriskende satser som ble fremført på partiets landsmøte, av en visjonær og offensiv statsminister.

Rapporten fra Statens forurensningstilsyn (SFT) er som ei smørbrøddliste der tiltakene er rangert etter kostnad og gjennomførbarhet. Her er det bare å begynne på toppen og arbeide seg nedover. Den er en nøktern gjennomgang av hva som kan gjøres uten dramatiske endringer i samfunnet.

Å legge frem en slik rapport må da være en drøm for en statsminister som ønsker å profilere seg på klima? Tydeligvis ikke. Regjeringen ønsket nemlig å hemmeligholde rapporten mens de diskuterer seg frem til enighet om hvor mye som skal kuttes i Norge, og hvor mye som skal spilles over til kvotemarkeder og grønne utviklingsmekanismer.

Dette er imidlertid en debatt som ikke bare går i regjeringen, men i hele samfunnet. SFTs analyse er et viktig premissdokument for alle som er engasjerte i klimadebatten. Hemmelighold gjør at debatten fort blir ført på feil premisser. Selvfølgelig trenger regjeringen arbeidsro for å komme frem til et standpunkt, men vi mistenker at de fleste distraksjonene i denne saken kommer innenfra.

All ære til Aftenposten som valgte å publisere analysen. Hvis klimadebatten spilles med kortene under bordet, mister hele prosessen legitimitet.

Kristian S. Aas

Kan forby 15 busser

Konkurransetilsynet har pålagt busselskapene Tide og Veolia Transport å avslutte samarbeidet om busslinjen Kystbussen mellom Bergen og Stavanger. 14 andre busslinjer kan bli rammet av vedtaket.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

Busslinjen mellom Bergen og Stavanger må omorganiseres eller nedlegges. Konkurransetilsynet mener linjen opererer uten reell konkurranse, og at tilbudet ville ha blitt bedre dersom de to selskapene som samarbeider om linjen konkurrerte seg imellom, isteden for å samarbeide om et helhetlig tilbud.

Anker vedtaket

Konkurransetilsynet mener linjen i for liten grad konkurrerer med de andre transporttilbudene på strekningen. Verken fly, båt eller bil regnes som konkurrenter til Kystbussen.

— En markedsundersøkelse vi har hatt, viste at 57 prosent av våre reisende valgte bort bil til fordel for Kystbussen. De begrunnet valget med et godt utviklet rute-tilbud og gunstig pris. I tillegg så vi en reduksjon i passasjerantallet da Norwegian startet rute mellom Bergen og Stavanger. Dette viser at vi konkurrerer både med fly og bil, sier Per Vold, administrasjonsleder for Kystbussen.

Vold forteller at Tide og Veolia Transport vil anke Konkurransetilsynets vedtak inn til Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Fordeler for kundene

Konkurransetilsynet mener bil-

Valdressekspressen er en av bussrutene som kan bli berørt av Konkurransetilsynets vedtak. (Foto: ...)

lettene på ruten mellom Bergen og Stavanger er dyrere enn sammenlignbare ruter, og har sammenlignet med de tre selskapene som kjører mellom Oslo og Kristiansand.

— Vår strekning har to ferjer. Ferjekostnaden for hver passasjer, hvis det er 25 passasjerer i hver buss, er cirka 95 kroner per passasjer. Disse kostnadene slipper man mellom Oslo og Kristiansand, sier Vold.

Han mener samarbeidet mellom Veolia Transport og Tide gir store fordeler for kundene, og er uforstående til at Konkurransetilsynet har konkludert slik de har gjort.

— Vi har plassgaranti på ruten. Blir bussen full, setter vi inn en ny. Ved at to selskaper samarbeider er vi til stede flere steder langs ruten, og kan sette inn nye busser på kort varsel, uten unødvendig tomkjøring. I tillegg

har vi avganger hver time, jevnt fordelt utover dagen. Hvis vi må konkurrere vil det føre til et mer fragmentert tilbud, og vi må sannsynligvis vurdere plassgarantien, sier Vold.

Kan berøre 15 busslinjer

Kystbussen er ikke den eneste busslinjen som opereres i samarbeid mellom to eller flere selskaper. Hele 15 ekspressbusslinjer i Norge drives slik. Selskapene utveksler busser og sjåfører for at passasjerene skal slippe bussbytter underveis.

— Det er ingen grunn til å legge skjul på at dette bekymrer oss, sier administrerende direktør Bjørn Østbye i Nor-Way Bussekspress. Selskapet fungerer som en paraply for en rekke busselskaper i Norge, og står for markedsføringen av de 15 ekspressbusserne som kan bli forbudt, samt en rekke andre linjer.

slinjer

Kristian S. Aas)

— Vi vet ikke om vedtaket om Kystbussen innebærer at konkurransemyndighetene ønsker å se på samtlige linjer. Jeg er svært undrende til hva vi gjør galt, og er ikke overbevist om at Samferdselsdepartementet er på linje med konkurransemyndighetene i denne saken, sier Østbye.

Nedlegges?

Østbye mener et forbud kan føre til et dårligere tilbud, eller i verste fall nedleggelse.

— Jeg har problemer med å se forskjellen mellom et slikt samarbeid når det gjelder buss, og lignende kjedesamarbeider innen kiosknæringen, hotellnæringen og dagligvarenæringen. Hvis samarbeid og kjededannelser innen bussektoren skal forbyes, bør de også se på lignende frivillige kjedesammenslutninger innen andre næringer, og vurdere om disse begrenser konkurransen, sier Østbye.

Busslinjer hos Nor-Way som kjøres i samarbeid mellom flere selskaper:

- Østerdalekspressen, Oslo-Kvikne/Røros-Trondheim (Gauldal Billag, Østerdal Billag)
- Dag og Natt-ekspressen, Oslo-Åndalsnes-Molde/Ålesund (Lesja Bilruter, Nettbuss Møre, Veøy Buss)
- Valdresekspressen, Oslo-Fagernes-Beitostølen/Sogndal (Jotunheimen og Valdresruten Bilselskap, Fjord1 Sogn, Nettbuss Ringerike)
- Øst-Vest-Ekspressen: Lillehammer-Fagernes-Bergen (Jotunheimen og Valdresruten Bilselskap, Fjord1 Sogn)
- Sogn og Fjordane-ekspressen: Oslo-Sogndal-Vadheim/Florø (Fjord1 Sogn, Firda Billag)
- Haukeleiekspressen: Oslo-Haukele-Haugesund/Bergen (Tide Buss, Telemark Bilruter)
- Telemarkekspressen: Seljord-Bø-Skien-Porsgrunn-Tønsberg (Nettbuss Drammen, Telemark Bilruter)
- Sør-Vest-ekspressen: Stavan-

ger-Kristiansand (Setesdal Bilruter, Nettbuss Vest)

- Kystbussen: Bergen-Haugesund-Stavanger (Veolia Transport Sør, Tide Reiser)
- Vestlandsbussen: Bergen-Nordfjordeid-Ålesund (Fjord1 Møre, Fjord1 Sogn, Fjord1 Nordfjord-Ottadalen, Firda Billag, Tide)
- Vestlandsbussen: Bergen-Stryn-Ålesund (Fjord1 Sogn, Fjord1 Nordfjord-Ottadalen, Firda Billag, Tide)
- Fjordekspressen: Bergen-Nordfjordeid-Ålesund (Fjord1 Møre, Fjord1 Sogn)
- Ekspressbussen Bergen-Trondheim: Bergen-Stryn-Otta-Trondheim (Firda Billag, Fjord1 Nordfjord-Ottadalen, Tide)
- Sognebussen: Sogndal/Årdal-Voss-Bergen (Fjord1 Sogn, Tide)
- Nord-Norgeekspressen: Bodø-Narvik (Ofotens Bilruter, SB Nordlandsbuss)

(illustrasjon: Kristian S. Aas)

Bilkalkulator for utslipp

Ønsker du å kjøpe ny bil og er miljøbevisst? Det mest miljøvennlige er nok å la være å kjøpe den. Det nest mest miljøvennlige er å sjekke utslippene fra bilen og velge en drivstoffeffektiv modell. Magasinet BilNorge har en kalkulator på sine nettsider som viser utslipps-tallene for alle nye biler som selges i Norge. Du finner denne på www.bilnorge.no.

En pris for buss i Bergen

1. juni ble det innført enhetstakst på bussene i Bergen. Det gamle sonesystemet, der Bergen var oppdelt i 14 takstsoner etter et innfløkt mønster, er nå historie. Dette vil gjøre det enklere og billigere å reise kollektivt i Bergen, og Naturvernforbundet i Hordaland ga i mars sin miljøpris til Bergen kommune for innføringen av enhetstakst.

— Dette er en storstilt satsing på kollektivtrafikken i Bergen. Vi er stolte over å ha politikere som satser kollektivt, sa Ingar Flatlandsmo i Naturvernforbundet ved den anledningen.

Kraftig trafikkvekst på tog

NSB har hatt en formidabel passasjervekst de første fire månedene i 2007. Østfoldbanen og utenlandstogene til Göteborg øker mest, hele 22 prosent flere passasjerer har passert grensen ved Kornsjø med tog. Dovrebanen mellom Oslo og Trondheim har 12 prosents økning, mens Raumabanen mellom Dombås og Åndalsnes kan notere seg 14 prosents vekst. Det melder VG.

Her er to av produktene som SFT reagerte på i fjor. Nå kontrolleres ftalat-innholdet i badeleker igjen. (Foto: SFT)

Undersøker ftalater i badeleker

I fjor var det ftalater i 16 av 18 kontrollerte badeleker. I år er stoffet forbudt. Nå skal det kontrolleres om importører og forhandlere følger forbudet.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

Hele 16 av 18 kontrollerte badeleker inneholdt ftalater ved Statens forurensningstilsyns undersøkelse i fjor. Stoffgruppen ftalater brukes som plastmykner, og enkelte av stoffene er reproduksjonsskadelige og giftige, spesielt for vannlevende organismer. Ved nyttår ble det forbudt å bruke de tre farligste ftalatene i alt leketøy beregnet for barn under 14 år, og nå skal SFT kontrollere om forbudet overholdes.

Nye kontroller

-- Vi er ute på nye kontroller nå, og har samlet inn en rekke badeleker som kom på markedet i vår. De er nå til analyse, og vi håper å få inn resultatene av disse i løpet av juni, sier Cecilie Kristiansen i SFT.

sen i SFT.

Hun forteller at det ikke er noen helsefare ved vanlig bruk av disse lekene.

— Men en del barn spiser på produkter de leker med. Enzymer i spyttet kan frigjøre ftalaterne fra plasten, og dermed gjøre at man får de i seg. Dette kan på sikt skade forplantningsevnen, sier Kristiansen.

Europeisk forbud

Forbudet mot ftalater i leker gjelder hele EU- og EØS-området. Den europeiske bransjeforeningen har vært med under utarbeidelse av forbudet, og SFT har orientert den norske bransjeforeningen. Derfor tror Kristiansen at forbudet er godt kjent.

— I Norge har vi hatt forbud mot ftalater i produkter til barn under 3 år siden 1999. Den enes-

te varegruppen vi har hatt problemer med, er oppblåsbare leker, hvor badeleker utgjør en stor andel. I andre produkter til barn er det lenge siden vi har funnet ftalater, forteller Kristiansen.

Den farligste kan totalforbys

Den farligste ftalaten, DEHP, er også inkludert i SFTs forslag om forbud mot miljøgifter i forbruksvarer. Det vil si at den kan bli totalforbudt i alle varer som selges til normalt konsum. Stoffet har blant annet blitt brukt i gulvbelegg, tapet, tekstiler, lim, maling og gummi. Bruken av stoffet har imidlertid blitt mer enn halvert siden 1997.

— Ftalater kan fordampe fra gulvbelegg, lim og lignende, og spre seg i luft. Derfor ønsker vi et forbud mot den farligste ftalaten, sier Kristiansen.

Fikk 40 dagers fengsel for faunakriminalitet

En 58 år gammel mann fra Egersund er i Dalana Tingrett dømt til fengsel i førti dager for forsettlig heleri, ulovlig utstopping og besittelse av fredede fugler.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

I september 2005 ble det funnet over femti fredede fugler, flere ulovlige våpen og 20 liter hjemmebrent hos mannen. Det var en ansatt i Mattilsynet som først fattet mistanke, da han under en befaring så noe som lignet kongeørnvinger på mannens garasjevegg. Politiet ble varslet, og under ransakingen ble det funnet to frysebokser fulle av fugler, i tillegg til en rekke utstoppede fugler. Funnet var så omfattende at mannen ble varetektsfengslet i en uke mens etterforskningen pågikk.

Dømt for 24 fugler

Nå har Dalane tingrett dømt ham

Egersundmannen ble dømt for ulovlig besittelse av flere fredede fugler, blant dem en kongeørn. (Foto: Gary Martin/Istockphoto.com)

for å ha drevet utstopping uten offentlig autorisasjon, brudd på våpenloven og forsettlig heleri av 24 fugler, blant dem rødlistearter som lomvi, kongeørn, skjeand, vannrikse og varsler. 58-åringen ble dømt til 40 dagers fengsel og fikk de 24 fuglene inndratt. Retten frifant ham imidlertid for straffbare forhold knyttet til 30 fugler, grunnet manglende bevis. Han ble også frifunnet fra kravet

om inndragning av våpen.

Forsettlig heleri

— Retten finner at tiltalte må dømmes for forsettlig heleri, i det en legger til grunn at han ut fra sin bakgrunn har sett at dette var vilt som var avlivet, og at han også har hatt kunnskap om at fuglene var fredet, skriver retten i sine bemerkninger til dommen.

— Noen har skutt disse fugle-

ne, som har havnet hos tiltalte som mottar og oppbevarer dem. Fuglene er fredet fordi de er truede arter, som er avhengige av samfunnets beskyttelse for å overleve. Det er i denne saken snakk om et stort antall fugler, og de fredede fuglene må ses i sammenheng med tiltaltes ulovlige preparatvirksomhet, fremholdt aktor Tor Arvid Bruskeland under rettsaken, ifølge Stavanger Aftenblad.

Strid om Ringeriksbanen

Den eneste politiske saken som førte til lang og het debatt på Norges Naturvernforbunds landsmøte var utbygging av Ringeriksbanen mellom Sandvika og Hønefoss.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

Naturvernforbundet i Hordaland hadde foreslått en uttalelse fra landsmøtet om at banen, som ble

vedtatt av Stortinget i 1992, skulle bygges snarest. Vestlendingene ønsker å kunne reise nærmere en time raskere til Oslo enn de gjør i dag og mente toget dermed ville bli et bedre alternativ til fly.

Ødelegger natur

Fylkeslagene i Oslo, Akershus og Buskerud ønsker derimot ingen bane. De legger vekt på naturødeleggelsene en bane kan føre til, og at den nye banen vil gå utenom Drammen og Asker, som er viktige markeder for dagens bergensbane.

Leder Lars Haltbrekken foreslo raskt et kompromiss om å avvente med uttalelsen til utredningene om høyhastighetstog, som er ventet til høsten, foreligger. Da kan man se om det er vurdert forslag for innkorting av Bergensbanen som er mer fornuftige enn Ringeriksbanen, mente Haltbrekken, som ikke ville tone flagg verken for eller mot banen.

Viktig likevel

— Høyhastighetstog vil ikke kunne bygges på minst 15 år. Planene for Ringeriksbanen er imidlertid

ferdige og vil forkorte reisetiden mellom Oslo og Bergen med 50 minutter. Den vil være viktig for lokaltrafikken mellom Oslo og Hønefoss og vil også spille en rolle for godstrafikken selv om vi får en høyhastighetsbane. I tillegg er den allerede vedtatt flere ganger, sa leder Ingar Flatlandsmo i Naturvernforbundet Hordaland til landsmøtet.

Etter en og en halv times debatt ble likevel kompromissforslaget vedtatt. Landsstyre skal ta stilling til høsten om hva de egentlig mener om Ringeriksbanen.

— Klimaforlik til høsten

Finansminister Kristin Halvorsen tror på klimaforlik til høsten etter at Regjeringens klimamelding er behandlet i Stortinget, men regner ikke lenger med å få med Fremskrittspartiet.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Vår plan er å legge frem klimameldingen før sommeren, slik at den kan behandles i Stortinget til høsten. Deretter blir det naturlig å starte arbeidet med et klimaforlik, sier Halvorsen til Miljøjournalen.

Klar støtte fra KrF og V

Hun deltok i en partidebatt på Naturvernforbundets landsmøte i Ål 1. juni. Der måtte hun tåle kritikk for Regjeringens sammel med å legge frem klimameldingen fra opposisjonen, men finansministeren fikk også klar melding om at Regjeringen kan regne med Kristelig Folkeparti og Venstre i et klimaforlik.

— Jeg er helt enig i at vi må få til et langsiktig og bærekraftig forlik. Vi har stor tillit til SV og Kristin Halvorsen, men ser at SV blir presset og taper på klima i forhold til Arbeiderpartiet, sa Olaf Thommesen, nestleder i Venstre.

— Et forlik er helt nødvendig. Vi må sette oss ned, være dristige og få til et forlik, sa stortingsrepresentant Line Henriette Holten Hjemdal fra KrF.

Både Venstre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet uttalte at mesteparten av utslippsreduksjonene bør gjennomføres i Norge.

Høyre venter

Stortingsrepresentant Ivar Kristiansen (H) flagget ikke like tydelig støtte til klimaforliket. Han

Kristin Halvorsen, Olaf Thommesen (V) og Ivar Kristiansen (H) diskuterte mulighetene for klimaforlik på Naturvernforbundets landsmøte 1. juni. (Foto: Tor Bjarne Christensen)

var mest opptatt av Regjeringens manglende handleevne. Han kom også med noen stikk mot finansministeren.

— Det er ikke lenger noe behov for å diskutere om vi skal handle, spørsmålet er hvordan vi skal handle. Problemet er at vi er satt i ventemodus. Vi sitter fortsatt og venter på at Regjeringen skal bli enig med seg selv. Vi venter ennå

på klimahandlingsplanen. Jeg tror det er noen som sitter og lur på om det er behov for å gjenreise SV som miljøparti, sa Kristiansen.

Finansministeren ga Miljøjournalen følgende kommentar etter debatten.

— Når jeg hører på opposisjonen, høres det ut som det skal være mulig å få til et klimaforlik. Fremskrittspartiet regner jeg ikke

med lenger. Etter dagens debatt er jeg også litt usikker på Høyre, sa Halvorsen.

Forlik uten H og Frp mulig

— Kan Stortinget inngå et klimaforlik uten Fremskrittspartiet og Høyre?

— Ja, vi kan ikke la Fremskrittspartiet og Høyre ødelegge en så viktig sak, sa Halvorsen.

Ber om utroskap

Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken ber Senterpartiet og SV om å søke klimaforlik med Høyre, Venstre og KrF for å legge press på Ap.

TEKST: JON BJARTNES
jib@naturvern.no

Uenigheten om klimakutt ute og hjemme har ført til utsettelse og høyt konfliktnivå mellom regjeringspartiene. SV og Senterpartiet

ønsker å ta to tredeler av klimakuttene innenlands, mens Arbeiderpartiet vil ha frihet til å kjøpe kvoter der tiltakene er billigst. Representanter for både Høyre, KrF og Venstre har sagt seg enig med SV og Senterpartiet.

— Derfor bør miljøopposisjonen i Regjeringen alliere seg med miljøopposisjonen på Stortinget. En slik allianse kan legge et sterkere press på Ap, sier Lars Haltbrekken til Dagsavisen.

Haltbrekken vil ha sterk klimaminister

-- Sterke krefter i Norge ønsker et svakt Miljøverndepartement. Dette er en hovedårsak til at vi fortsatt ikke har noen klimapolitikk her i landet, sier Lars Haltbrekken. Den gjenvalgte lederen i Naturvernforbundet ønsker seg en miljøvernminister med reell makt over klimapolitikken.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Haltbrekken gir dermed betinget støtte til forslaget fra redaktør Terje Osmundsen i Ukebladet Mandag Morgen, om at Regjeringen må få en egen klima- og energiminister.

— Tanken er interessant, men forutsetningen er at en klimaminister må få reell makt, sier Haltbrekken.

— Må overta for Halvorsen

Osmundsen, som har bakgrunn som statssekretær for Høyre, mener en ny klimaminister bør få ansvar for bærekraft og ny fornybar energi.

— Den nasjonale strategien for bærekraftig utvikling bør løftes ut av Finansdepartementet og bli en plattform for en ny klimaminister. Kanskje bør denne ministeren samtidig ha ansvaret for Miljøverndepartementet som fagdepartement. Men vel så viktig er arbeidet på energisektoren. Arbeidet med klimatilpasset energisatsing på land må frikobles fra olje- og gassvirksomheten offshore, sier Osmundsen.

Lars Haltbrekken vil ha en sterk klimaminister som overtar makt fra andre ministre. (Foto: Tor Bjarne Christensen)

Å plassere ansvaret for klimapolitikken i Finans- eller Olje- og Energidepartementet sammenligner han med å gi samferdselsmyndighetene ansvaret for folkehelsen.

— Ansvaret for klimapolitikken må plasseres hos noen som har sterk egeninteresse i at den lykkes, sier Osmundsen.

— Har ingen klimapolitikk

Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken mener det er verdt å vurdere forslag om omorganiseringer i regjeringsapparatet.

— Men uansett hvilke ministerposter man oppretter, vil det avgjørende være hvilken makt som følger med. I dag har Olje- og Energidepartementet, Finansdepartementet og Samferdselsdepartementet tunge hender på rattet i klimapolitikken. Det vil si: Egent-

lig har jo ikke Norge noen klimapolitikk. Det henger sammen med at Miljøverndepartementet aldri har fått den makten det skulle ha hatt, sier Haltbrekken.

— Handlingsregel i miljøpolitikken

Han minner om hva som var hensikten den gangen Miljøverndepartementet ble opprettet:

— Den gangen var tanken at Miljøverndepartementet skulle være et sektorovergripende departement, med tilsvarende ansvar for økologien som Finansdepartementet har for økonomien. Slik har det ikke blitt, men det behøver ikke være for sent. Man må ikke nødvendigvis finne opp en helt ny struktur for å overføre makt fra andre departementer. Man kunne for eksempel tenke seg en klimapolitisk handlingsregel, hvor Miljøvern-

departementet fordeler klimakvoter til de andre departementene, omtrent som Finansdepartementet deler ut og trekker tilbake økonomiske ressurser. Så kunne man eventuelt utviklet Statens Forurensningstilsyn til et Klimadirektorat, med mer ansvar for tiltak og gjennomføring enn man har i dag, sier Haltbrekken.

Politisk mulig?

Han mener det burde være grobunn for en diskusjon om organisering av regjeringsapparatet i dagens politiske situasjon.

— Men vi skal huske at sterke krefter i Norge ønsker at vi skal ha et svakt Miljøverndepartement. Vi kan jo tenke oss hva oljeselskapene ville ha sagt om miljøvernministeren skulle få fullt ansvar for klimapolitikken, sier Lars Haltbrekken.

Syden med tog en suksess

Star Tour setter opp flere avganger med tog til Nord-Italia. Forsøkene med tog-pakketur til områdene rundt Gardasjøen har vært en suksess, og halvparten av de utlagte billettene er solgt tross at tilbudet ikke ble lansert før 8. mai. Nå settes det opp ekstra avganger i juli og september, melder selskapet i en pressemelding.

Slåttekurs på Ryghsetra

Tradisjonen tro arrangerer Naturvernforbundet i Buskerud slåttekurs på Ryghsetra i Nedre Eiker fra 5. til 8. juni.

— Kursets mål er å styrke kunnskapen om og interessen for praktisk skjøtsel av biologisk verdifullt kulturlandskap, sier kursansvarlig Per Øystein Klunderud.

Deltagerne får lære om engas økologi og får en innføring i ljàen som redskap.

Les mer om slåttekurset på www.naturvern.no/buskerud.

Mer biodrivstoff gir dyrere øl

Tyske ølpriser stiger, og forklaringen ligger i satsing på biodrivstoff. Stadig flere bønder slutter å dyrke bygg, råstoffet til malt som brukes til ølbrygging, og går over til produksjon av subsidierte råvarer til biodrivstoff. Prisen på bygg er doblet på to år, skriver AP.

Rettelse

I forrige utgave kom Miljøjournalen i skade for å skrive at det bakteriedrepende stoffet triklosan nå er forbudt i Norge. Dette er feil. Det riktige er at Statens Forurensningstilsyn har foreslått å forby triklosan i visse produkter, men at forslaget enn så lenge ikke er tatt til følge. Vi beklager feilen (men håper snart å få rett).

SFT somler med nanovaskemaskin

Til tross for stor oppmerksomhet om saken, vet Statens forurensningstilsyn (SFT) ennå ikke hvordan de skal håndtere vaskemaskinen som sprer nanopartikler av sølv i vaskevannet.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

I forrige nummer kunne Miljøjournalen fortelle at bakteriedrepende sølvpartikler brukes i flere produkter på det norske markedet. Ortodont lanserer nå en tannbørste der busten inneholder nanopartikler av sølv eller gull, og Samsung har en vaskemaskin som sprer milliarder av sølvioner i vaskevannet.

Saken ble slått opp i over førti norske aviser etter Miljøjournalens oppslag. Fra forsker- og miljøhold advares det mot spredning av sølvpartikler i naturen. Studier gjennomført ved Akademiska sjukhuset i Uppsala tyder på at nanopartiklene kan føre til antibiotikaresistens hos bakterier.

Vann- og avløpsbransjens interesseorganisasjon NORVAR frykter at tungmetallpartiklene skal forurense vassdrag, fjorder og avløpsslam. I november i fjor sendte NORVAR brev til SFT med oppfordring om å vurdere risikoen ved Samsungs vaskemaskin. Brevet er ennå ikke besvart.

— Vi beklager at brevet fra NORVAR har blitt liggende uten å bli besvart. Det har vært innom vannseksjonen før det nylig ble overført til seksjon for produktrettet miljøvern. Vi har ikke noen forklaring på hvorfor det har

Samsung Silver Wash. (Foto: Samsung)

blitt liggende, sier Berit E. Gjerstad, seksjonssjef i seksjon for produktrettet miljøvern.

Gjerstad lover overfor Miljøjournalen at NORVAR skal få svar før sommerferien.

— Vi vil nå se på brevet og vurdere hvordan vi skal følge opp saken videre, sier Gjerstad.

Over tusen barn deltok i Miljøagentparaden

Tirsdag 5. juni gikk over tusen barn i parade opp Karl Johans gate. Noen fikk hilse på Torbjørn Jagland og Kåre Willoch.

Miljøagentparaden markerte starten på Verdens miljødag i Oslo. — Vi tar barna på alvor, og ekte miljøagenter overrekker Stortingspresident Thorbjørn Jagland barnas ønsker for fremtiden. Det er barna som skal arve jorda, sier Heidi L. Neilson, leder i Miljøagentene.

Verdens miljøvern dag markeres hvert år over hele verden. I år fant hovedmarkeringen sted i Tromsø. I Oslo hadde Miljøagentene greid å få med barnehager og skoler fra hele østlandsområdet i

Miljøagentleder Heidi L. Neilson, stortingspresident Torbjørn Jagland og tidligere statsminister Kåre Willoch sammen med unge miljøagenter. (Foto: Miljøagentene)

paraden. Helen Bjørnøy, Thorbjørn Jagland, Kåre Willoch og Erik Solbakken fra NRK Barne-TV var også med.

Temaet for dagen var "Is som smelter – et hett tema?". Klimaet

er i endring, og nedsmelting av is i polare områder endrer levekår for mennesker og dyr. Barna i paraden lagde isfigurer som smeltet for å symbolisere klimautfordringene verden står overfor.

Toyota Prius - Alle har sin grunn til å velge Prius

Toyota lager biler for fremtiden og miljøet. Med fokus på miljøet i utvikling, produksjon, bruk og gjenbruk, er Toyotas mål å minimere miljøpåvirkningen ved produksjon og bruk. Derfor ble Toyota den første store bilprodusenten som tenkte grønt og utviklet verdens første serieproduserte hybridbil - Toyota Prius.

Romslig, sprek og praktisk

Naturligvis finnes det mange biler som sies å være miljøvennlige, men de fleste er små og ganske upraktiske. Prius er slett ingen

småbil: Den har rikelig plass til fem pluss masse bagasje. Og til tross for at den har forbruk som en mikrobil har du hele 147 hk til rådighet som tar den fra 0-100 på 10.9 sek(!) Samtidig kan du faktisk kjøre 1000 kilometer før du trenger å tanke, takket være Toyotas unike Hybrid Synergi Drive-system - et system hvor både elektromotor og bensinmotor jobber sammen gjennom en avansert datastyring for å senke både forbruk og utslipp dramatisk.

Stillegående og avansert

Prius utnytter energien når du bremser for å lade batteriet, og har egen knapp hvis du ønsker å kjøre den som ren elbil ved lave hastigheter i kortere perioder. Men selv når motoren går er lyden på et minimum: Alt er ekstra støydempet, og en silkemyk trinnløs girkasse sørger for at Prius flyter fremover som ingen andre biler du har kjørt. I tillegg har den drive-by-wire-teknologi,

stabilitetskontroll og du kan få et avansert Park Assist-system* som faktisk lukeparkerer bilen for deg. Bare for å nevne noe.

Lavt forbruk, lave utslipp

Resultatet er at Prius gir deg mer av det gode: Mer plass for passasjerer og bagasje, mer avansert teknologi, bedre ytelser, mye mindre forbruk og langt renere samvittighet. En Prius bruker ikke mer enn 0.43 l/mil på blandet kjøring, og har utslipp på linje med mikrobiler (109g CO₂ /km). En

så avansert og fremtidsrettet bil fortjener naturligvis et design som virkelig står i stil med resten: Her er det bare rene designlinjer og særpregede, lekre detaljer som ingen andre biler på markedet kan vise maken til. Det er bare å glede seg.

Trygghet fra første kilometer

Selv om teknologien er avansert, så betyr ikke det at du trenger å bekymre deg det aller minste: Alt er i Toyota-kvalitet, og komponentene i Hybrid Synergi Drive-systemet som er gjennomprøvet i årevis har en 8 år/160 000 km garanti. Prius har også gått til topps i EuroNCAPs prestisjetunge sikkerhetstest med hele 5 stjerner, og høyeste score noensinne i test av sikkerhet for barn. Nesten én million Prius er i drift verden rundt og velges av stadig fler. Prius er i drift verden rundt, og det blir hurtig flere og flere av dem. Velkommen til å finne din grunn å velge Prius. Denne prøveturen kommer du til å huske.

Verdens mest miljøvennlige bil

Pris fra 270.600,- levert Oslo.

TODAY TOMORROW **TOYOTA**

Truet av klimaendring

Nærmere to hundre arter er utrydningstruet som følge av klimaendringer i kombinasjon med menneskers arealbruk. Femti av dem er sterkt eller kritisk truet. Miljøjournalen har listen over klimaendringenes første ofre i norsk natur.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Global oppvarming og menneskers stadig mer omfattende bruk av landskapet er i ferd med å bli en dødelig kombinasjon for en lang rekke arter i Norge. FNs klimapanel (IPCC) spår våtere, varmere og villere vær på våre breddegrader. Det vil endre naturen. I løpet av dette århundret vil en rekke nye arter komme, og mange av dem som lever her i dag vil forsvinne.

Dødelig kombinasjon

Miljøjournalen har søkt i Artsdatabankens rødlistebase med utrydningstruede arter og funnet nærmere to hundre som allerede nå er under påvirkning av klimaendringene. Vi har trukket ut femti sterkt og kritisk truede arter. Dette er arter som er på vei ut av norsk natur. Fjellrev, damfrosk, huldrestry og grønlandshval er kjente rødlistearter, men listen inneholder flest arter de færreste har hørt om, sjeldne moser, øyenstikkere, karplanter og lavarter. Foreløpig utgjør arealpåvirkning den største trusselen, men kombinasjonen med klimaendringer er i ferd med å bli svært dødelig.

Russisk rulle

— Det blir som å spille russisk rulle med magasinet fullt. Vi har

Kritisk truet

endret landskapet. Mange arter i Norge lever i dag i små avgrensede områder, innringet av boligområder, jorder, hogstfelt og veier. Når klimaet endrer seg, er det mange som ikke har noe sted å flykte, fordi de lever på øyer i landskapet, sier Rune Aanderaa, daglig leder i Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA).

FNs klimapanel har publisert tre rapporter som deler av sin fjerde hovedrapport i år. Den siste, som ble lagt frem 4. mai, viser at vi kan forvente en temperaturøkning på 2,0 til 2,8 grader hvis verdens land reduserer utslippene med 50-85 prosent innen 2050. Det er et ambisiøst mål, som krever en dramatisk omlegging av industri, transport og energiproduksjon. Men selv om vi greier å kutte utslippene, står vi fremfor store endringer i verdens økosystemer. Ifølge klimapanelet kan

mellom 20 og 30 prosent av jordas arter dø ut med en slik temperaturøkning. Blir det enda varmere, risikerer vi masseutryddelse av liv over hele kloden.

Kraftig klimaeffekt

— Klimaendringene vil få en kraftig effekt når de slår inn for fullt. Det har vært klimaendringer før også, og det har påvirket det biologiske mangfoldet på jorda. Forskjellen denne gangen er at klimaendringene vil bli større og at vi har endret landskapet, sier Aanderaa.

I årene som kommer kan vi likevel vente en økning i det norske artsmangfoldet, fordi en rekke nye arter vil komme ettersom temperaturen stiger.

— I en kaotisk mellomperiode kan vi få flere arter i Norge, men det betyr ikke nødvendigvis at vi får flere på sikt. Det kan godt

hende at vi i neste omgang får en reduksjon. Igjen er det arealpåvirkningen som utgjør den største trusselen. Situasjonen ville ikke vært like alvorlig hvis verdens økosystemer ikke allerede var satt under et så sterkt press, sier Aanderaa.

Økologiske krabbefelt

Han mener det må etableres verneområder med korridorer fra fjord til fjell, slik at artene kan flytte nordover og opp i høyden når temperaturen stiger.

— Det haster med å få etablert slike økologiske krabbefelt. Dessverre skjer det svært lite på dette området. Norge sliter fortsatt med å få vernet nok skog. Det er Trillemarka et godt eksempel på. Norge har bare vernet 1,4 prosent av skogene. Likevel sliter Regjeringen med å verne 200 kvadratkilometer i Trillemarka, sier Aanderaa.

dringene

Fjellrev. (Foto: Photos.com)

2 milliarder til miljøvern

Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken ba om to milliarder ekstra til Miljøverndepartementet på forbundets landsmøte 1. juni.

— Med økte klimaendringer blir naturvernet viktigere. Skal vi ha en sjanse til å forsvare norsk natur mot klimaendringene, må det bevilges adskillig mer penger til naturvern i Norge, sa Haltbrekken. Han påpekte behovet for å øke skogvernet til 4,6 prosent og etablere økologiske krabbefelt.

Ingen løfter

Finansminister Kristin Halvorsen deltok også på landsmøtet. På spørsmål om Miljøverndepartementet blir neste års budsjettvinner, ga hun følgende svar:

— Det er ikke slik at SV vedtar statsbudsjetter alene. Men miljø er prioritert.

Sterkt truet

Snøstjerneblom (Foto: Sergey Chushkin)

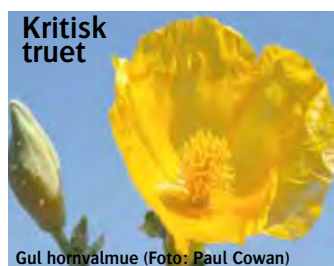
Kritisk truet

Grønlandshval. (Foto: Photos.com)

Kritisk truet

Damfrosk. (Foto: Uwe Ohse)

Kritisk truet

Gul hornvalmue (Foto: Paul Cowan)

Sterkt truet

Blodrød høstlibelle (Foto: Uffe Zeuthen)

Sterkt truet

Blåbånd -vannymfe (Foto: Ruud de Man)

Miljøjournalen kan her presentere en liste over arter som er kritisk truet og sterkt truet med klimaendringer som en av påvirkningsfaktorerene.

Norsk artsnavn	Artsgruppe	Kategori	Populasjonsnedgang
1 Trønderlav	Lav	Kritisk truet	Minst 80 % siste 50 år
2 Stor blålibelle	Øyenstikker	Kritisk truet	Ukjent, én lokalitet
3 Damfrosk	Amfibie	Kritisk truet	30-50 % siste 15 år
4 Gul hornvalmue	Karplante	Kritisk truet	15-30 % siste 9 år
5 Hvitmure	Karplante	Kritisk truet	30-50 % siste 45 år
6 Strykmose	Mose	Kritisk truet	30-50 % siste 60 år
7 Krusøremose	Mose	Kritisk truet	Kan være utdødd
8 Halvkulerubblom	Karplante	Kritisk truet	Ukjent, tre lokaliteter
9 Knoppskruemose	Mose	Kritisk truet	Kan være utdødd
10 Fjellrev	Pattedyr	Kritisk truet	90 % siste 100 år
11 Bekkeagnemose	Mose	Kritisk truet	Kan være utdødd
12 Tannkjølmose	Mose	Kritisk truet	Kan være utdødd
13 Goldmose	Mose	Kritisk truet	Ukjent
14 Grønlandshval	Pattedyr	Kritisk truet	Ukjent
15 Kjempesoleie	Karplante	Sterkt truet	50-80 % siste 60 år
16 Kjempehøymol	Karplante	Sterkt truet	50-80 % siste 30 år
17 Hartmansstarr	Karplante	Sterkt truet	50-80 % siste 90 år
18 Huldrestry	Lav	Sterkt truet	50-80 % siste 100 år
19 Granfjelllav	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 50 år
20 Oppdalssildre	Karplante	Sterkt truet	30-50 % siste 30 år
21 Toflekkøyenstikker	Øyenstikker	Sterkt truet	Ukjent, få lokaliteter
22 Blodrød høstlibelle	Øyenstikker	Sterkt truet	Antatt 10 % siste 10 år
23 Blåbånd-vannymfe	Øyenstikker	Sterkt truet	10-50 % siste 100 år
24 Gullflekket metalløyenstikker	Øyenstikker	Sterkt truet	Ukjent, få lokaliteter
25 Sørlig metallvannymfe	Øyenstikker	Sterkt truet	50-90 % siste 100 år
26 Bred blålibelle	Øyenstikker	Sterkt truet	Ukjent, få lokaliteter
27 Tinderubblom	Karplante	Sterkt truet	10-50 % siste 100 år
28 Tang- elveøyenstikker	Øyenstikker	Sterkt truet	15-30 % siste 12 år
29 Horngrimemose	Mose	Sterkt truet	15-30 % siste 150 år
30 Klubbe- elveøyenstikker	Øyenstikker	Sterkt truet	15-30 % siste 9 år
31 Dvergubblom	Karplante	Sterkt truet	10-50 % siste 100 år
32 Grå buktkrinslav	Lav	Sterkt truet	30-50 % siste 100 år
33 Kjempebjønnmose	Mose	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år
34 Kystkantilav	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år
35 Prakhinnelav	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år
36 Irsk hinnelav	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år
37 Sørlandsbrunlav	Lav	Sterkt truet	30-50 % siste 100 år
38 Striglegulmose	Mose	Sterkt truet	30-50 % siste 150 år
39 Stjernekrøymose	Mose	Sterkt truet	Ukjent
40 Sylmose	Mose	Sterkt truet	15-30 % siste 30 år
41 Trøndertorvmose	Mose	Sterkt truet	30-50 % siste 150 år
42 Huldretorvmose	Mose	Sterkt truet	15-30 % siste 150 år
43 Glansteppemose	Mose	Sterkt truet	15-30 % siste 60 år
44 Snøstjerneblom	Karplante	Sterkt truet	50-90 % siste 100 år
45 Vortetråklmose	Mose	Sterkt truet	Ukjent, én lokalitet
46 Bleikmøkkmose	Mose	Sterkt truet	Ukjent, én lokalitet
47 Nikketustmose	Mose	Sterkt truet	Over 10 % siste 100 år
48 Tagghinnemose	Mose	Sterkt truet	Ukjent, to lokaliteter
49 Vifteglye	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år
50 Gul buktkrinslav	Lav	Sterkt truet	15-30 % siste 100 år

Kilde: Rødlistebasen, Norsk Rødliste 2006, Artsdatabanken.

— Jeg er bekymret for at vi ikke gjør nok for å hindre skadevirkningene av klimaendringer på naturen, sier direktør Janne Sollie i Direktoratet for Naturforvaltning. (Foto: DN)

— Finnes ikke virkemidler

Direktør Janne Sollie i Direktoratet for Naturforvaltning (DN) savner virkemidler for å begrense negative effekter av klimaendringer på norsk natur.

-- Jeg er så redd for at dette blir glemt, sier Sollie til Miljøjournalen.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

— Det er klart at vi må arbeide hardt for å kutte utslippene av klimagasser og begrense klimaendringene mest mulig. Men vi må også gjøre hva vi kan for å begrense skadevirkningene på naturen som klimaendringene fører til. Jeg er bekymret for at vi om ti eller tjue år ser oss tilbake og finner ut at vi ikke gjorde alt vi kunne ha gjort for å begrense slike skader, sier DN-direktør Janne Sollie.

Lang ønskeliste

Tidligere i år la DN fram en egen rapport om klimaendringer, tilpasninger og tiltak i naturforvaltningen. Rapporten inneholder en lang liste med forslag til store og små endringer i vern og skjøtsel av norsk natur. Målet med alle er å hindre at klimaendringene fører til at arter og naturtyper går tapt. Men det er slett ikke sikkert at tiltakene i rapporten blir gjennomført. Av 63 forslag til tiltak i rapporten er det 54 som krever at andre enn Direktoratet for Naturforvaltning selv kommer på banen.

Dersom tiltakene skal settes ut i livet, må både kommunene, Stortinget, Forskningsrådet og mange ulike departementer bidra.

— Dette er en behovsanalyse og ikke en plan, sier Janne Sollie.

— Bekymret

— Vi er særlig bekymret for tre naturtyper: I høyfjellet registrerer vi spådommene om at store deler av slettene i snaufjellet vil vokse til med småskog og gras. I kulturlandskapet fører klimaendringene til at gjengroingen aksellerer. Og langs kysten vil høyere havnivå og mer uvær føre til at naturtyper kan gå tapt, sier Janne Sollie.

Store og sammenhengende verneområder, helst fra fjord til fjell, er ett mulig tiltak som kan skaffe naturen "biologiske krabbefelt" slik at arter kan følge etter når klimasonene flytter seg.

— Foreløpig er det bare noen få nasjonalparker som går fra fjord til fjell: Seiland, Folgefona, Ånderdalen og Saltfjellet. Et par andre er underveis, begge i Nordland: Lomsdalen-Visten og Sjunkan-Misten. Vi burde hatt

flere parker med såpass stort omfang at de dekker flere klimasoner, sier Sollie.

— Ingen virkemidler

Men de største utfordringene ser hun i den naturen som befinner seg utenfor nasjonalparker og andre verneområder.

— Det finnes ikke virkemidler utenfor verneområdene i dag. Vi kan komme et stykke med plan- og bygningsloven, men i kommunene er det for lite fokus på å forebygge klimaskader. Vi arbeider nå med å etablere nasjonale villreinområder, og denne måten å jobbe på kan sette oss i stand til å møte disse utfordringene på en bedre måte. Men generelt er det en stor utfordring at klimaendringene går fort, mens endringer i lovverk og forvaltning tar lang tid, sier Sollie.

Hun er ikke sikker på om den lenge bebudede, nye loven om naturmangfold kan fylle behovet for nye virkemidler.

— Det avhenger helt av hvordan den nye loven blir seende ut, sier Janne Sollie.

Spå

— Det er en utbredt oppfatning at klimaendringene vil føre til at fjellet gror igjen med skog. Men hvis klimascenariene slår til, må vi vente oss en senking av skoggrensa i det meste av Norge, sier seniorforsker Annika Hofgaard ved Norsk Institutt for Naturforskning (NINA).

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

— At klimaendringene vil føre til mer skog i fjellet, er noe vi har hørt så ofte at mange synes det er vanskelig å tro noe annet. Men hvis vi studerer klimascenariene har vi grunn til å regne med det motsatte. Det skyldes kombinasjonen av varmere vintre og mer nedbør, sier NINA-forsker Annika Hofgaard.

— Som i Skottland

De siste tiårene har skoggrensa krøpet oppover lia mange steder i

Spår mi

— Med økende temperatur kan vi forvente høyere skoggrensa i årene framover, sier overingeniør John Larsson ved Norsk institutt for skog og landbruk.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Larsson arbeider med landsskogtakseringen, en nasjonal stikkprø-

r mer snaufjell

Blir dette prototypen på norske fjell i framtiden? Annika Hofgaard spår at våtere vær vil gi mer snaufjell i Norge, som det er i skotske fjell i dag. Fra Loch Restil i Argyll, Skottland. (Foto: Photos.com)

landet. Den viktigste forklaringen på det er mindre seterdrift og færre beitedyr enn før. Klimaendringene er neppe noen viktig årsak, mener Annika Hofgaard.

— Mindre beiting er den viktigste forklaringen. Men når beitepresset minker, og vi får etablering av skog høyere i terrenget, betyr det nødvendigvis også at de klimatiske forutsetningene er til stede, sier NINA-forskeren. Hen-

nes langtidsvarsel ser imidlertid annerledes ut:

— Vi vet jo ingenting sikkert om hva slags vær vi vil få i framtiden. Men klimaforskernes mest sannsynlige scenarier tyder på at det blir varmere vintre og mer nedbør i Norge. Det betyr et mer oseanisk klima. Når det gjelder tre- og skoggrensene vil det - i det meste av landet - innebære at grensene kryper nedover og ikke omvendt.

Vi kan sammenligne med tilstanden i de skotske fjellområdene. Skottland har et typisk oseanisk klima, og skog- og tregrensene går atskillig lavere i terrenget enn i Norge, sier Hofgaard.

— Neppe skog på Hardangervidda

Forklaringen handler om kortere vintre med mer regn og mindre snø.

— Der snøen nå legger seg i oktober, kan den i framtiden komme til å legge seg først i desember eller januar. En av virkningene blir at trærne mister beskyttelsen fra snøens isolerende evne, og vi får kaldere jordtyper. Det passer trærne dårlig, sier Hofgaard.

Enkelte deler av landet, som områdene nord i Østerdalen, vil imidlertid fortsatt ha et relativt stabilt innlandsklima. Ifølge Hofgaard kan høyere temperatur i slike områder føre til tilsvarende høyere tre- og skoggrensene. Derimot har hun ingen tro på at Hardangervidda vil bli skogkledt igjen, slik den var i varmeperioden for 6 - 8000 år siden.

— Vi vet ikke nøyaktig hva slags klima det var i denne perioden og kjenner for eksempel ikke nedbørmønstrene. Men det er grunn til å tro at det var atskillig tørrere enn nå. Treslaget som dominerte på Hardangervidda var furu, som trives med tørre og stabile klimaforhold. I våre dager er det bjørkeskogen som går lengst opp mot fjellet. Den er bedre tilpasset et fuktigere klima, sier Annika Hofgaard.

ndre snaufjell

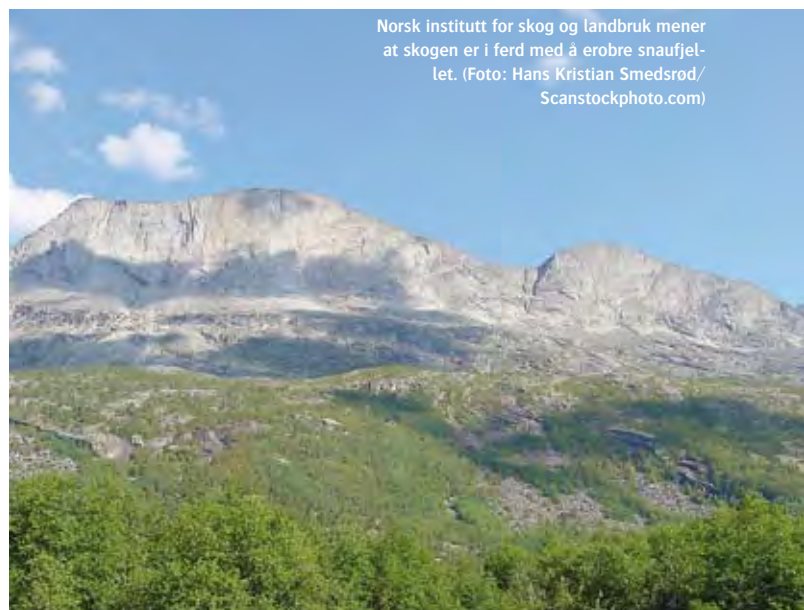
ver registrering av skog og utmark. Skogtyper, vegetasjonsmengde, artsmangfold og andre faktorer måles hvert femte år i utvalgte prøveflater over hele landet.

— Det skjer mye i fjellskogbandet nå. De siste tiårene har skoggrensa krøpet oppover i store deler av landet. Det vi ser nå er en gjengroing som vesentlig skyldes mindre beitepress. Men dersom klimascenariene slår til, vil vi over tid se virkninger også av klimaendringene. Grensene mellom de ulike vegetasjonsregionene er

bestemt av klima og temperatur. I fjellskogbandet er temperaturen den begrensende faktoren. Lengre vekstsesong og høyere temperatur vil gi økt tilvekst i fjellbandet. Men vi vil åpenbart også se store lokale variasjoner, sier Larsson.

I lavlandet vil varmere klima bety mer blandingsskog.

— I varmeperioden etter siste istid var det store eike- og almeskoger rundt Mjøsa. Dette kan godt skje igjen. Varmere klima vil gjøre at disse treslagene konkurrerer ut grana, sier Larsson.

Norsk institutt for skog og landbruk mener at skogen er i ferd med å erobre snaufjellet. (Foto: Hans Kristian Smedsrød/Scanstockphoto.com)

Smelter raskere enn

Innlandsisen på Antarktis har etter all sannsynlighet begynt å minske i størrelse. Grønlandsisen smelter tre ganger raskere enn tidligere beregnet. FNs rapport om snø og is viser virkningene av klimaendringene.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

— Vi kan si sikkert at havnivået stiger, men vi mangler evnen til å forutse hvor mye smeltingen av jordas isdekkede områder vil bidra til stigningen de neste 10 eller 50 år. Alt vi kan si er at de isdekkede områdenes evne til å øke

havnivået dramatisk er enorm, og langt høyere enn FNs klimapanelers forutsigelser, sier Pål Prestrud, direktør for CICERO Senter for klimaforskning. Prestrud er leder for styringskomiteen for rapporten "Melting ice – a hot topic? Global outlook for ice and snow", som ble fremlagt i Tromsø som del av markeringen av Ver-

dens miljøvern dag. Rapporten er utarbeidet av FNs miljøprogram (UNEP).

Dramatisk mye raskere

Rapporten viser at smeltingen av innlandsisen på Grønland går dramatisk mye raskere enn før antatt. Fortsatt bygger isen seg opp i innlandet, men smeltingen i de kystnære områdene er mange ganger større enn det som før har vært antatt. Dermed minskes isvolumet på øya med rundt 150 kubikkilometer årlig. Forskerne har før antatt at minskingen var rundt 50 kubikkilometer, og mener økningen har skjedd bare de siste to til tre årene.

Likevel er det ikke nødvendig å kjøpe seg vadere i dag. Selv med dagens opptining vil det ta mellom 10000 og 15000 år før isen på Grønland har forsvunnet. Men den økte hastigheten i smeltingen bekymrer forskerne, og rapporten fra UNEP viser at smeltingen kan være selvforsterkende.

Absorberer mer varme

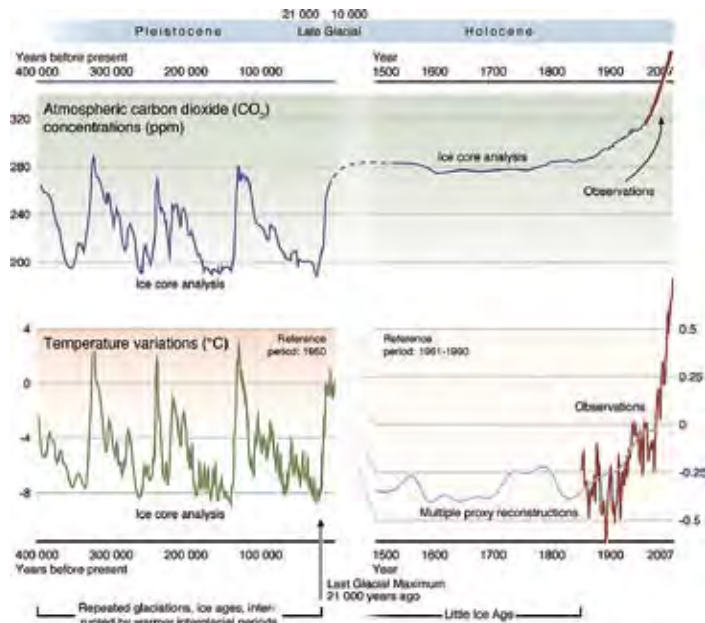
Smelting av is fører til at jordoverflaten absorberer mer av solenergien. Hvite overflater med snø og is absorberer mindre varme enn mørkere overflater. Dermed

vil smeltingen i seg selv føre til at oppvarmingen går raskere. I tillegg fører opptining av områder med permafrost til at lagre med metangass slippes ut i atmosfæren. Disse bidrar igjen til en forsterket drivhuseffekt. Dette kan gjøre den globale oppvarmingen selvforsterkende og irreversibel.

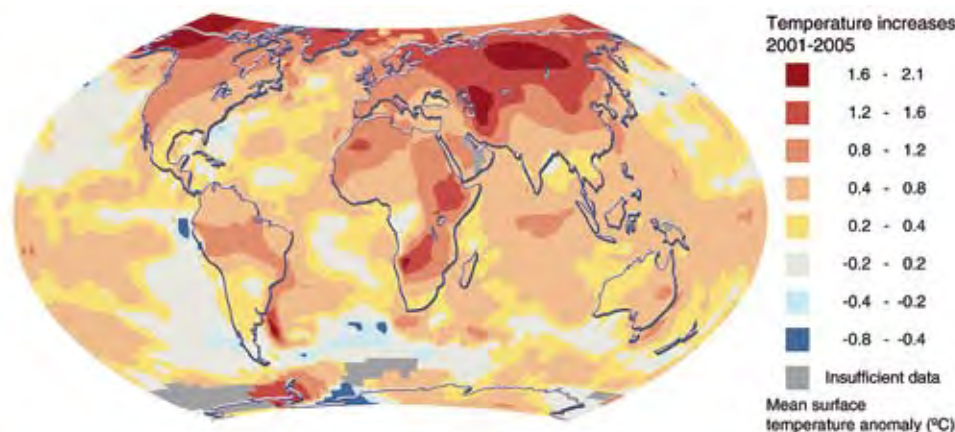
— For meg er det spesielt bekymringsfullt å se hvordan global oppvarming viser seg å være en selvforsterkende prosess. De globale klimautfordringene kan bare løses gjennom politisk handling. Det viktigste nå er å jobbe for et gjennombrudd i klimaforhandlingene på Bali senere i år, sier miljøvernminister Helen Bjørnøy.

Kan gi flyktningekatastrofe

Hvis 20 prosent av isen på Grønland og fem prosent av isen i Antarktis smelter, vil dette kunne føre til en havstigning på mellom fire og fem meter. Alle de mest befolkede områdene i Norge vil bli berørt av dette. Men langt verre er det for land som Bangladesh, der 145 millioner innbyggere bor i et land som kun reiser seg få meter over havoverflaten, midt i et av verdens største elvedeltaer. En havstigning på fire til fem meter vil fort lede til en folkevandring omkringliggende land ikke har mulighet til å takle, spesielt ikke når tett befolkede områder også her blir liggende under vann. En stigning av havet på bare en meter vurderes av FN å koste verdenssamfunnet 5,7 billioner kroner.

Tabellen viser CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren (øverst) og endringer i jordas temperatur (nederst) for de siste 400 000 år (til venstre) og fra 1500 til i dag (til høyre). Målingene og beregningene er gjort ved hjelp av isprøver. (Kilde: UNEP)

Kartet viser økningen i temperatur i perioden 2001-2005 sammenlignet med perioden 1951-1980. Økningen er størst i arktiske strøk, spesielt i Sibir, Alaska og Canada. (Kilde: UNEP)

forventet

Overflatesmeltingen på Grønlandsisen fører til dannelsen av elver over ismassene. (Foto: UNEP/Roger Braithwaite/Still Pictures)

Avhengig av smeltevann

Mellom 1,3 og 1,5 milliarder mennesker på jorda er avhengige av smeltevann fra breer for å få tilført ferskvann. Alle de store, asiatiske elvene har sitt utspring i Himalaya, og hvis disse breene forsvinner vil ferskvannsdistribusjonen til store deler av Kina, India og resten av Sørøst-Asia stoppe opp.

— Konsekvensene av at det blir stadig mindre snø og is på kloden, er skremmende. Det betyr dårligere tilgang på vann, oversvømmelser og ødeleggelse av økosystemer, noe som vil ramme de aller fattigste hardest, sier utviklingsminister Erik Solheim i en kommentar til rapporten.

Bred klimaforskning i Norge

NORKLIMA er ett av Forskningsrådets store prosjekter. Med 72 ulike prosjekter under sin paraply har programmet bidratt om kunnskap om alt fra barkebiller via jordskred til torskegyting.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

NORKLIMA tar mål av seg å gi ny kunnskap om klimasystemet og klimaet før, nå og fremover, for å kunne gi grunnlag for hvilke tilpasninger vi er nødt til å gjøre for å møte konsekvensene av klimaendringene. I år skal tre emneområder fokuseres spesielt på: Konsekvenser av klimaendringer for økosystemer og næringer som baserer seg på biologiske ressurser, nasjonalt koordinerte prosjekter der forskning på konsekvenser og tilpasning skjer sammen og forskning på såkalte tilbakekoblingsprosesser i klimasystemet.

Pluss og minus blir...

Tilbakekoblingsprosesser er effekten som gjør at klimaendringene kan påvirke natur, miljø og samfunn i ulike retninger. Grønlandsisen smelter, men økt avdamping av vann fører til mer skydannelse på indre Grønland, noe som igjen fører til økte snømengder. Blir resultatet økt eller minsket issmelting? Permafrosten i Sibir, Alaska og Canada smelter, noe som kan frigi metangass som vil øke oppvarmingen. Samtidig vil større områder her bli skogkledt, noe som trekker karbon ut av atmosfæren og inn i plantene. Samtidig blir mer av solenergien absorbert av mørke trekroner enn av lyse permafrostoverflater. Blir resultatet økt eller redusert oppvarming? Det er blant hovedfokusområdene for NORKLIMA i år.

Mindre mat, mindre gyting

— Vi følger den nasjonale handlingsplanen for klimaforskning, som ble vedtatt i fjor, sier programkoordinator Fridtjof Mehlum

i Norges forskningsråd.

Forskningen formidles gjennom tidsskrifter, rapporter som legges ut på internett og seminarer. Ett av fjorårets prosjekter viste blant annet at effekten av klimaendringer på gyting av torsk var ulik i Barentshavet og i Nordsjøen. Nå gyter det skrei i Øst-Finnmark, noe det ikke har gjort på 70 år. I Nordsjøen har ynglingen gått tilbake, fordi klimaendringene påvirker forekomsten av raudåte, som er god barnemat for torskekyngel.

Hjortedyr er mobile

Forskerne forventer også at forekomsten av hjortedyr vil forflytte seg merkbart og at klimaets påvirkning på hvor dyrene lever er større enn de tidligere antok. I tillegg frykter de at klimaendringene kan gi flere og større angrep av barkebiller. Varmere og lengre sommere vil gjøre at granbarkebillen rekker å reproducere seg to ganger i løpet av sommeren. Med de endringene i været som man venter, må man også forvente hyppigere og større jordskred.

Norsk klimaforskning kostet totalt rundt en milliard kroner i 2005. NORKLIMA er altså bare en liten del av dette, selv om det er et stort program. Forskningsrådet mener innsatsen må styrkes.

— Norge har særegne nasjonale interesser og spesielle forskningsbehov, som vi ikke kan forvente at andre skal følge opp. Dette gjelder blant annet behov som følger av vår rolle som energinasjon, vår geografiske beliggenhet, næringsstruktur og økosystemer i grensesoner, skrev Forskningsrådet i en pressemelding om bevilgninger til forskningen.

Usikker framtid for

Utslipp av CO₂ gjør havet stadig surere. I løpet av dette århundret kan sjødyr med kalk i skallet, som skjell, koraller, en del krepsdyr og mange planktonarter, få alvorlige problemer.

— For min del er jeg kanskje minst like betenkt over dette som over klimaendringene, sier marinbiolog Jan Helge Fosså ved Havforskningsinstituttet.

TEKST: JON BJARTNES
jb@naturvern.no

Jan Helge Fosså har arbeidet med norske korallrev i mange år. Forskningen som han og kollegene har gjennomført, har blant annet ført til at rev som Røstrevet, Sularyggen og Tisler nå er vernet mot bunntørling. I fjor fikk Fosså Biomangfoldprisen for arbeidet. Nå etterlyser han mer oppmerksomhet om virkningene av at havet blir surere.

— Både Miljøverndepartementet og Direktoratet for Naturforvaltning er godt kjent med alvoret som ligger i endringene i havets kjemiske sammensetning. Men fra den kanten er det påfallende stille, sier Fosså.

— Spørsmål om tid

Den mest forutsigbare effekten av surere hav vil være at dyr med kalk i skallet får problemer med å greie seg. Med synkende pH vil disse dyrene bruke mer ener-

gi på å danne skall. Blir vannet surt nok, vil skallet rett og slett gå i oppløsning.

— Artene i havet har tilpasset seg den surhetsgraden sjøvannet har hatt de siste fire hundre tusen år. Allerede i dag har forsuringen ført oss langt forbi det som har vært normalt i denne perioden. Så lenge forsuringen fortsetter, er det bare et spørsmål om tid - få tiår - før vi sannsynligvis vil se store og merkbare virkninger på havets økosystemer, sier Fosså.

— Størst endring i nord

Sammen med oseanograf Richard Bellerby ved Bjerknessenteret for klimaforskning har Fosså sett på mulige virkninger av surere hav. Forskerne understreker at usikkerheten er stor, men at endringene uansett vil bli gjennomgripende.

— Forsuringen vil merkes over hele jorda, men blir størst på nordlige breddegrader. Allerede rundt 2040 kan sammensetningen av Ba-

Surt hav kan gjøre at norske dypvannskorallrev dør før vi vet hvor viktige de er, frykter forskere ved Havforskningsinstituttet og Bjerknessenteret.
(Foto: Havforskningsinstituttet)

rentshavets dyreplankton endres. Arter med kalk i skallet, som en del vingesnegler, kan komme til å forsvinne. Noen av vingesneglene er nøkkelarter i økosystemet. Siden næringsstoffene etter alt å dømme fortsatt vil finnes i sjøen, vil andre typer plankton sannsynligvis overta de kalkholdige artenes plass. Dermed kan vi få helt nye næringskjeder. For oss kan det få svært stor betydning dersom noen av disse næringskjedene ikke ender i fisk som kan fanges, men i andre dyr, sier Jan Helge Fosså.

— Korallrevene dør

Samtidig vil korallrevene få stadig vanskeligere livsbetingelser. — I våre nære havområder er faktisk dypvannskorallrev en av våre

vanligste - og kanskje viktigste - naturtyper. Stadig flere slike rev er oppdaget i løpet av de siste årene. Det hittil største dypvannsrevet som er oppdaget i verden, ble funnet utenfor Røst i 2002. Dette revet kan komme til å slutte å vokse rundt 2100, men vil merke forsuringen lenge før. Rev lenger nord i Barentshavet vil rammes tidligere. Disse dypvannskorallrevene kan faktisk komme til å forsvinne før vi vet hvilken betydning de har, sier Fosså.

Dermed kan de norske revene komme til å dele skjebne med slektninger lenger sør.

— De tropiske korallrevene er havets regnskoger. Ingen steder i havet finnes det flere arter enn her. Disse revene trues allerede i dag av fiske med dynamitt

Blaskjell. (Foto: Photos.com)

r skalldyr og skjell

og gift, av nedslamming, turisme og varmebølger som under El Nino. Når forsuren kommer i tillegg, betyr det total krise for disse revene. Det er en tragedie, sier Fosså.

— Vanskelig for skjelloppdrett

Når det gjelder kommersiell virksomhet på våre breddegrader, regner forskerne med tiltakende vanskeligheter for den næringsgrenen som kanskje har størst potensiale for miljøtilpasset produksjon av sjømat, nemlig skjelloppdrett.

— Surere hav vil gjøre at skjellene vokser saktere og ikke blir like store som før. Dette vil nødvendigvis bety lavere produksjon, og kan dermed gå ut over lønnsomheten i næringen, sier Jan Helge Fosså.

Uforutsigbart

Fosså etterlyser større ressurser til forskning og formidling på dette fagfeltet.

— Vi vet alt for lite om hvilke virkninger et surere hav vil få. Når uforutsigbare endringer forventes å inntreffe på økosystemnivå, er det vanskelig å se for seg alle følgene. Enda vanskeligere er det tydeligvis å ta konsekvensene. Akkurat som vi så i klimadebatten i mange år, vil prognosene om hva som vil skje virke fjerne og abstrakte. Problemet er at effektene blir meget konkrete etter hvert. Helt personlig kan jeg si at problemstillingen rundt surere hav er så stor at jeg har vanskeligheter for å ta den inn over meg, sier Jan Helge Fosså.

fakta

Havet forsure

- Rundt en tredel av menneskeskapt CO₂-utslipp blir tatt opp av havet.
- Opptaket av CO₂ gjør havet surere. Siden den industrielle revolusjon har pH-verdiene sunket med 0.1.
- Forskerne regner med at pH kan synke med ytterligere 0.4 enheter før neste århundreskifte.
- Ifølge en artikkel i det vitenskapelige tidsskriftet Nature vil dette bety at det blir umulig for dyr med kalkskall å overleve på høye breddegrader ved slutten av århundret.
- Dyr med kalkskall: Krepser som reker, krabber, hummer og krill. Skjell av alle slag. Koraller av alle slag. Mange typer plankton, som flueåte og kruttåte. Begge er viktige arter i økosystemet i norske havområder, som ved Svalbard og i Norskehavet. De kan opptre i tettheter på flere tusen individer per kubikkmeter.

Kilde: Havforskningsinstituttet / Bjerknessenteret for klimaforskning

Alle organismer med kalk i skallet vil rammes om havet surner. Det betyr harde tider for skalldyr og skjell.
(Foto: Photos.com)

kort sagt

Klima

En rapport fra Statens forurensningstilsyn (SFT) viser at Norge kan redusere sitt CO₂-utslipp med 22 prosent i forhold til 1990-nivå i 2020, melder Aftenposten. Dette betyr at to tredeler av Regeringens planlagte CO₂-kutt kan tas innenlands, ved hjelp av tekniske løsninger. SFT har ikke sett på tiltak som medfører større samfunnsmessige endringer, endret produksjonsnivå eller atferdsendring. Regjeringen hemmeligholder rapporten inntil videre, men Aftenposten har publisert den på sine nettsider. Miljøvernminister Helen Bjørnøy fastholder overfor NRK at rapporten foreløpig ikke er ferdig.

Regjeringens klimamelding kommer i løpet av juni. Det betyr at Stortinget ikke får ferdigbehandlet meldingen før nærmere jul, og leder Gunnar Kvassheim i Stortingets energi- og miljøkomité er sterkt kritisk til utsettelsen av meldingen. Han mener intern uenighet i regjeringen forsinker tiltakene som er nødvendige for å redusere klimagassutslippene.

En nordmann bruker én dag på

Gunnar Kvassheim, Venstre

å slippe ut like mye CO₂ som en person i Afghanistan, Tsjad, Den demokratiske republikken Kongo, Burundi eller Kambodsja slipper ut i løpet av et helt år. Det viser beregninger fra Framtiden i våre hender. 89 prosent av verdens befolkning bor i land som slipper ut mindre CO₂ per person enn gjennomsnittsnordmannen.

Forurensning

Lageret for brenselstaver i Andrejeva-bukta på Kolahalvøya er i dårlig forfatning og kan eksplodere. Det viser en rapport fra Rosatom som Bellona har fått tilgang til. En ukontrollert eksplosjon i lageret vil føre til spredning av radioaktiv stråling som langt overgår Tsjernobyl-ulykken i 1986, melder Aftenposten.

Statens forurensningstilsyn har utformet et forslag om å forby 18 ulike miljøgifter i forbrukerprodukter. Blant stoffene som forbyes er triklosan, bisfenol A, bly, kadmium og to bromerte flammehekkere. Forslaget sendes nå på høring både nasjonalt og internasjonalt.

Arter

45 millioner kroner ekstra til naturmangfold. Det var det regjeringen hadde å avse da det reviderte statsbudsjettet for 2007 ble lagt fram. Laks, villrein, krepser, sukkertare og Artsdatabanken er blant vinnerne i budsjettet.

Havforskningsinstituttet og Artsdatabanken er uenige om at rømt oppdrettslaks skal betraktes som en fremmed, skadelig art i Norge. Havforskningsinstituttet mener oppdrettslaksen ikke kan kalles fremmed, siden den er avlet frem fra laksestam-

En gjennomsnitts kambodsjaner slipper ut like mye CO₂ på ett år som en nordmann gjør på en dag.

mer i norske elver. Artsdatabanken har imidlertid puttet laksen på "Norsk svarteliste", som omfatter arter som utgjør en trussel mot stedegent biologisk mangfold. De får støtte fra WWF i denne oppføringen, melder ANB.

Areal

Arbeiderpartiet ser ut til å lande på en løsning som betyr vern av 100 kvadratkilometer skog i Trillemarka i Buskerud. Dette er halvparten av hva Norges Naturvernforbund og mer enn hundre naturforskere krever. Arbeider-

partiet ga hint om sitt standpunkt under Naturvernforbundets landsmøte i juni.

Varer

Forsvarsbygg har brukt regnskogstømmer både på Akershus slott og Værnes flystasjon, selv om Regjeringen har fastslått at slikt tømmer ikke skal brukes i offentlige bygg. Forsvarsbygg lover nå en full gjennomgang av rutinene og av nye prosjekter for å avdekke forhold av tilsvarende karakter, melder Bygg.no.

Atomavfallslageret i Andrejeva-bukta på Kolahalvøya kan eksplodere, melder Bellona. (Foto: Igor Kudrik/Bellona)

g. (Foto: Fusion Photographics/Istockphoto.com)

Fisk

52 vassdrag og 26 fjorder i Norge skal holdes fri for inngrep som kan utgjøre en trussel mot villaksen. Verneplanen for nasjonale lakseelver og laksefjorder ble utvidet i mai. I disse elvene og fjordene skal villaksen ha prioritet, og det vil ikke bli gitt tillatelse til tiltak som forverrer situasjonen for laksen.

Navn

Sveriges tidligere statsminister Göran Persson ble tildelt Sofieprisen for 2007 på et arrangement i Oslo i forbindelse med Verdens miljøvern dag. Persson får prisen for Sveriges satsing på konkrete klimatiltak.

Kristian Skjellum Aas er ansatt som ny redaktør i bladene Miljøjournalen og Natur & miljø. Han overtar stillingen etter Audun Garberg. Aas begynner først i stillingen 1. januar 2008. Fungerende redaktør fra juni til desember blir Tor Bjarne Christensen.

Energi

Produksjon av bioenergi i Nor-

ge kan gi så mye som 10 000 nye arbeidsplasser, viser en rapport fra Norsk bioenergiforening (NoBio).

— De fleste arbeidsplassene vil komme i skogen, på oppsamlings- og lasteplasser og på veiene, men det vil også bli noen arbeidsplasser på fabrikk, sier Andreas Bratland som er rådgiver på biodrivstoff i NoBio til Nationen.

Bellona vil investere deler av oljefondet i å opprette selskapet StatSol. Frederic Hauge i miljøstiftelsen ønsker at selskapet skal eie, drifte og selge strøm fra solcelleanlegg over hele verden.

— Vi har et solenergimiljø i Norge, og vi trenger ikke veldig rask avkastning. Derfor kan vi investere penger fra oljefondet i dette, sa Hauge under Bellonas klimaseminar i juni.

Hallsberg kommune i Sverige er den første som har fjernet oljefyring helt fra alle offentlige bygg. Pellettskjelen som installeres i en skole i sommer erstatter kommunens siste oljekjele, skriver Nerikes Allehanda. De er dermed den første kommunen som oppfyller Sofieprisvinner Göran Perssons visjon om et oljeuavhengig Sverige.

Transport

Fremskrittspartiet raser over regjeringens forslag om å endre vegloven slik at bompenger kan finansiere drift av kollektivtrafikk.

— Hva blir det neste? Hvor går grensen for hvilke samfunnsoppgaver bompenger skal finansiere? Det neste blir vel skoler og barnehager, sier leder Per Sandberg i transport- og kommunikasjonskomiteen på Stortinget.

Flere beboere reagerer på planene for Eiganestunnelen i Stavanger. Statens vegvesen ønsker å bygge det billigste alternativet for tunnelen, selv om dette vil ødelegge viktige natur- og kul-

Snart blir det billigere å reise med buss i Østfold. Også over Kjøkøysund bru. (Foto: T68/Scanstockphoto.com)

turverdier, melder Stavanger Aftenblad.

Kollektivtrafikk i Østfold skal bli enklere. I dag er fylket delt opp i 140 ulike soner, med en maksimalpris på 89 kroner for

en bussreise. I fremtiden vil hver kommune bli en egen sone, og maksimalprisen senkes til 49 kroner, hvis fylkesrådmannen får det som han vil. Det melder Fredriksstad Blad.

Villaksen har fått flere fjorder og elver å brette seg fritt i. (Foto: Richard Gunion/Istockphoto.com)

sitater

— **Hva blir det neste? Hvor går grensen for hvilke samfunnsoppgaver bompenger skal finansiere? Det neste blir vel skoler og barnehager.**

Frps Per Sandberg er motstander av at bompenger skal finansiere drift av kollektivtrafikk. (Aftenposten)

“**Man må se på utslippene fra disse (kull- og gass)-kraftverkene. Alt annet er prat, det er her innsatsen må settes inn, fastslår Hansen, som mener det har vært for mye fokus på utslipp fra fly.**”

Det sier Inge K. Hansen til NA24.no. Hansen er styreleder i Avinor...

— **Man må begynne klimakuttene hjemme, ellers vil man ikke ha noen troverdighet internasjonalt.**

Sofiepris-vinner Göran Persson under overrekkelsen av prisen. (NTB/Bergens Tidende)

— **For 20 år siden gikk det an å si at man var usikker på vitenskapen. I dag er det dypt uærlig og umoralsk å stille spørsmål ved alvoret i klimatrusselen.**

Gro Harlem Brundtland på 20-årsmarkeringen for Brundtland-kommisjonens rapport. (NTB/Bergens Tidende)

“**Investor og Kapital-redaktør Trygve Hegnar sier til NRK at regjeringen leker miljøkrigere. Han tar til orde for en dobling av bensin- og flyprisene.**”

NRK

— **Vi sløser med elektrisiteten i Norge. Elprisen burde også dobles.**

Jens Ulltveit-Moe. (NRK)

Ti år med m

ATTAC vant Sofieprisen i 2001. (Foto: Jens Aas-Hansen/Sofiestiftelsen)

Sofie-prisen fyller ti år. Den internasjonale miljøprisens jubileum feires med en bok om prisen, med kronikker fra alle prisvinnerne frem til nå.

TEKST: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvern.no

Den 5. juni ble Sveriges tidligere statsminister Göran Persson til-dent den 10. Sofieprisen. Prisen ble startet i 1997 av forfatter Jostein Gaarder og kona Siri Dannevig. Norges mestselgende forfatter på 90-tallet valgte å bruke en pen slump av pengene han tjente på kanonsuksessen *Sofies verden* på Sofieprisen. Prisen skal “belønne innsats for å endre verden i en retning som er nødvendig i et langsiktig perspektiv”, som det står i prisens statutter.

Selvforsterkende suksess

Sofies verden kom i 1991 og ble en enorm suksess. Den er oversatt til 54 språk, og har solgt mer enn

20 millioner eksemplarer. I 1995 ble den regnet som verdens mest solgte roman. Den er filmatisert, og det har dukket opp både brettspill og dataspill basert på boken. Boken handler om ei ung jente, Sofie, som mottar et brevkurs i filosofihistorie. Kanskje ikke den mest opplagte storselgeren, men boka traff en nerve i tiden. Etter de “overfladiske” 80-årene var det tid for substans og ettertanke. Gaarders bok ble en selvforsterkende suksess: *Sofies verden* ble en av bøkene man måtte lese.

Prestisjefyllt

Boka gjorde forfatteren rik, og Sofieprisen er et barn av denne suksessen. Sammen med Thorolf Raptos minnepris, som har vært delt ut siden 1987, og Nobels freds-

pris, er Sofieprisen blant de mest prestisjefylte internasjonale priser som deles ut i Norge. En gang har samme person mottatt både Sofieprisen og Nobels fredspris. Det var professor Wangari Maathai fra Kenya, som mottok begge priser i 2004. Dette ble sett på som nyskapende av Nobelkomiteen, som dermed gav en anerkjennelse til at godt miljøarbeid også kan være godt fredsarbeid.

Ti år, elleve vinnere, ett hefte

Nå har Sofiestiftelsen, som administrerer prisen, selv gitt ut en bok. “Reclaiming the Future: From know how – to do now” er navnet, og den oppsummerer prisens ti første år. 11 prisvinnere har bidratt med hver sin kronikk, og belyser sine prosjekter i boken. Den

miljøpris

indiske globaliseringsmotstanderen Thomas Kocherry skriver om hvordan internasjonal frihandel og privatisering har ført til vanskeligere kår for mange av verdens fattigste og for miljøet. Hernan Daly, den amerikanske økonomiprofessoren som delte prisen med Kocherry i 1999, foreslår et nytt skattesystem som han mener vil være bedre for både mennesker og miljø. Organisasjonen Environmental Rights Action fra Nigeria skriver om problemene i Niger-deltaet, det olje- og naturrike området i Nigeria der internasjonale oljeselskaper kjemper for maksimal profitt, med ødelagt natur og forverrede levekår for lokalbefolkningen som resultat.

Forskjellige perspektiver

Heftet gir plass til noen av verdens fremste tenkere innen miljøspørsmål og er en god inspira-

sjon for de som føler seg ensom i sin miljøkamp. Sofiestiftelsen har gjennom de siste ti årene hatt et bredt utvalg av prisvinnere, fra Sveriges tidligere statsminister Göran Persson til den løst organiserte organisasjonen Attac, som oppsto som et svar på et leserinnlegg i den franske avisen Le Monde Diplomatique og spredte seg til 40 land for å kreve skattlegging av finanstransaksjoner. Miljøjournalist John Pilger og inuittforkjemper Sheila Watt-Cloutier har også forskjellige perspektiver, men ender opp med lignende oppskrifter på hvordan jorda skal reddes fra klimaendringer og miljøproblemer.

Enorm bredde

På 52 sider klarer Sofiestiftelsen å vise den enorme bredden miljøkampen har i verdensmålestokk. Det er ikke lite, og er i seg selv verdt en feiring. Hvis du trenger inspirasjon til å gjøre en miljøinnsats kan Sofiestiftelsens hefte gi deg påfyll. Samtidig betoner heftet viktigheten av å gjøre noe nå. "Å fortsatt fokusere på mikroskopiske detaljer innen klimaendringer, vil være det samme som å hoppe fra et fly med en finjustert høydemåler istedenfor en fallskjerm", skriver økonomiprofessor Hernan Daly. Göran Persson minner om at det i 1850 var en halv million vindmøller i Europa, og at en utbygging av like mange moderne vindmøller kan dekke Europas behov for elektrisitet. Så selv om problemene er komplekse, er løsningene der. Kommentarene fra Sofieprisvinnerne kan hjelpe oss å se dem.

Heftet er på engelsk, og kan bestilles fra Sofiestiftelsen. Se www.sofieprisen.no.

John Pilger vant Sofieprisen i 2003. (Foto: Sofiestiftelsen)

Thomas Kocherry vant prisen i 1999. (Foto: Sofiestiftelsen)

Sofiepris-vinnere:

1998: Environmental Rights Action, Nigeria
1999: Hernan Daly, USA og Thomas Kocherry, India
2000: Sheri Liao, Kina
2001: ATTAC, Frankrike (lokalavdelinger i cirka 40 land)
2002: Bartholomeus I, erkebiskop i Konstantinopel, Tyrkia
2003: John Pilger, Australia
2004: Wangari Maathai, Kenya
2005: Sheila Watt-Cloutier, Canada
2006: Romina Picolotti, Argentina
2007: Göran Persson, Sverige

Sjelden sommerfugl vernet

Observasjoner av sommerfuglsamlere førte til at Direktoratet for naturforvaltning (DN) svingte seg rundt og fredet den kritisk truede sommerfuglen Klippeblåvinge.

TEKST: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Normalt er artsfredning ikke virkemiddelet når det gjelder insekter, men i dette tilfellet var det helt nødvendig, sier Rune Aanderaa, daglig leder i Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA).

Midlertidig fredet

I slutten av mai ble klippeblåvingen midlertidig fredet av DN. Den er kun kjent fra én lokalitet i Norge, Torpbukta i Iddefjorden utenfor Halden. Tidligere fantes den på seksten steder langs kysten mellom svenskegrensen og Tvedestrand. Sommerfuglen er oppført som sterkt truet på Rødlisten som utkom i fjor. I ettertid har imidlertid eksperter hevdet at arten i virkeligheten er kritisk truet, ettersom det ikke finnes bestander i nærheten i Sverige. Forsvinner sommerfuglene i Torpbukta, er de trolig borte for godt fra disse breddegrader.

Utlendinger observert

— Da det ble observert utlendinger som var på stedet og samlet sommerfugler, tok vi kontakt med DN og ba om et hastevedtak, sier Aanderaa.

Kort tid etter henvendelsen fra Sabima var fredningen et faktum.

Klippeblåvingene i Torpbukta ved Halden er de siste gjenværende av en art som tidligere var utbredt fra Tvedestrand til Halden. (Foto: Morten Olsen)

Det innebærer at det nå er straffbart å sanke sommerfuglen.

— Sjelden

— Det er svært sjelden vi går inn og freder arter så kjapt. Vi gjorde det for å stanse plukkingen. Hadde vi satt i gang en vanlig tidkrevende fredningsprosess, kunne det økt oppmerksomheten rundt arten og stimulert ytterligere til plukking, sier Jon Barikmo, seksjonssjef for biomangfold i DN.

Fredningen hindrer imidlertid ikke ødeleggelse av artens siste leveområde. I reguleringsplanen for Halden kommune åpnet for bygging av fem eneboliger og ti hytter i sommerfuglenes leveområde. Planene betegnes som en direkte

trussel mot den truede arten.

Symbolsak

— Dette er en symbolsak. Norge har forpliktet seg til å stoppe utryddingen av arter innen 2010. Hvis vi ikke stanser denne utbyggingen, som beviselig vil fordrive sommerfuglene, hvilken troverdighet har Norge da i arbeidet for artsmangfoldet, spør Aanderaa.

Fra miljøvernhold er det lagt sterkt press på miljøvernminister Helen Bjørnøy for å få henne til å gripe inn og sørge for å stanse utbyggingen. Det har foreløpig ført til at ministeren har å bedt Halden kommune om å sende over den aktuelle planen for å vurdere om det er grunnlag for å gripe inn.

Klippeblåvinge (Foto: Morten Olsen)

Klippeblåvinge (Foto: Morten Olsen)